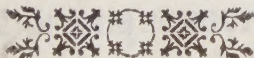
Scholtz, Samuel Benj.
Frankfurt a/d. O.



DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
EXHIBENS NONNVLLA
DE
SCORBVTO
QVAM
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
IOHANNE FRIDERICO CARTHEVSER
MED. DOCT. ET PROF. PVBL. ORD. ACADEMIAE ELECTORALIS
MOGVNTINAE SCIENTIARVM VTILIVM ASSESSORE
FACVLT. MED. H. T. DECANO
PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS
RITE ATQVE LEGITIME IMPETRANDIS
DIE VIII OCTOBR. MDCCLV.
H. L. Q. C.
DEFENDET
SAMVEL BENIAMIN SCHOLTZ,
WRATISLAVIA-SILESIVS.



FRANCOFVRTI AD VIADRVM,
TYPIS IOANNIS CHRISTIANI WINTERI,
ACAD. REG. TYPOGR.

45

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41385904_0102

Lane Medical Library



DISSERTATIO MEDICA INAVGVRALIS.

EXHIBENS NONNVLLA

DE

SCORBVTO.



Scorbutum in terris noſtris, aliisque, ad Boream magis, quam Auſtrum vergentibus, ſæpiſſime larvato incedere habitu, variorumque morborum, quos multi, de inveſtiganda prima ægritudinum origine, eruendisque veris earundem cauſ-

 ſis

Lane Medical Library

ſis parum ſolliciti, peculiares omnino ac plane diſtinctos æſtimant, frequentiſſimum exiſtere genitorem, quotidiana quidem experientia abunde docet; aſt certo ſimul certius eſt, eundem practicæ pariter ignorantiæ aſylum haud raro conſtituere, ac ſæpe ſæpius accuſari inſontem. Suffragatur mihi THOMAS WILLISIVS, quando ſcribit *a*): „Maxima „ſymptomatum farrago, affectus multiplices „et diverſi generis, quique interdum ſunt op„poſitæ aut contrariæ naturæ, *ſcorbuto* accen„ſentur: imo ſi accidens quoddam inuſitatum, „nec prius auditum in corpore humano eve„niat, cum ad aliud certum morbi genus refer„ri nequit, ſine dubio ſtatim illud *ſcorbuticum* „pronunciamus: adeo hic morbus, quaſi mali „nominis et damnati inſtar, pathemata aliena „luit &c. Notatu quoque digniſſima judico, quæ SYDENHAMIVS de eodem errore practico propoſuit *a*), nec quisquam, ſpero, vitio mihi

a) *Tract. de Scorbuto Cap.* I.

b) *In Oper. Cap. de Rheumatiſmo p. m.* 263.

mihi vertet, si ista etiam ipsissimis expressero verbis: „Hic enim obiter, sed et libere tamen „dicam, quod licet nullus dubitem, quin *Scor-„butus* in his Plagis Borealibus revera invenia-„tur, tamen eum morbum non tam frequen-„tem, quam fert vulgi opinio, occurrere, „persuasum mihi habeo; multos autem ex „iis affectibus (ne plurimos dicam) quorum „nomine *Scorbutum* incusamus, vel morbo-„rum *Fientium*, nondum vero *Factorum*, qui-„que nullum adhuc certum induerunt Ty-„pum, effecta esse; vel etiam infelices *reliqui-„as* morbi alicujus nondum penitus devicti, a „quibus sangvis cæterique humores contami-„nantur: Verbi gratia, quibus in corporibus „materia aliqua, *Arthritidi* producendæ apta, „recens generatur, nondum tamen in artus „depluit, varia se ostendent symtomata, quæ „Scorbuti suspicionem facient, donec *Arthri-„tis* jam formata, atque actu se exerens, nul-„lum amplius dubitandi locum relinquat. „Neque ignoramus, non pauciora symptoma-



„ta, *Scorbutum* mentientia, Podagricos jam a „paroxyſmo liberatos infeſtare; dum ſcilicet „vel intempeſtivus evacuantium uſus, vel „ægri affecta ætas, vel alia aliqua cauſa natu- „ram interpellaverit, quominus materiam „omnem Arthriticam in artus exonerare va- „luerit. &c. Pluribus adhuc celebrium Scriptorum teſtimoniis memorata corrobo- rare, multisque inſuper exemplis, ſi ad enar- randos caſus ſpeciales mihi hac vice excur- rere placeret, illuſtrare poſſem facillime: Verum enim vero, cum uberior hujus argu- menti tractatio a ſcopo præſenti aliena ſit, amplius eidem immorari nolo, ſed protinus ad thematis primarii, ad ipſius nempe ſcorbu- ti, diſquiſitionem progrediar, et potiora, circa diagnoſin ejus, ætiologiam, et curationem ſci- tu neceſſaria, breviter exponam.

§. I.

Scorbutus, præſertim adultior ac dudum ad gradum eminentiorem evectus, tam variis, tam pravis ſymptomatibus ſtipatus deprehenditur, ut ſuffragan-

tibus

tibus medicorum præstantissimis, rectius plurium morborum, natura distinctorum, congeries, quam simplex affectio, nuncupandus sit.

§. II.

Practici igitur sagaciores, ut difficultates, quibus diagnosis hujus morbi premitur, nisi tollant penitus, aliquantulum tamen minuant, tres gradus, ex complicatorum pathematum numero, genio, et atrocitate cognoscendos, constituunt. Sub *primo* nimirum *gradu*, præter febriculam lentam, valde utplurimum erraticam, quam pulsus celer, parvus et durus, urina nunc pallide, nunc obscure rubra, nunc plane fusca, et phlogoses frequentes produnt, varia gingivarum vitia, earum nempe pruritus, tumor, facillima cruentatio, sugillationes, putredinosam corruptelam cito subeuntes, et acrem fœtidamque saniem, sangvine permixtam, effundentes, itemque aphtæ *a*), erosiones maxil-

a) Notabile discrimen aphtas benignas et scorbuticas intercedit: Benignæ enim, quæ tenellis infantibus, præsertim adhuc lactentibus, maxime familiares sunt, suamque originem solummodo acriori salivæ acescenti debent, crustas eminentes, subrotundas, lingvæ, palati, buccarum, gingivarum, ac faucium superficiem obsidentes, easque parvas duntaxat, leviusculas, albicantes, uren-

maxillarum, fœtor oris cadaverosus, vacillatio, quin ipse casus dentium, lassitudo totius corporis, et major inprimis vel minor artuum, præsertim crurum, imbecillitas ac gravitas notantur.

§. III.

Accedente postmodum *gradu secundo*, accedit ossium crepitus *a*), accedunt quoque tendinum in cru-

urentes quidem, minime tamen ulcerosas, sistunt, ac rarius paullo ultra faucium limites extenduntur; scorbuticæ ex adverso, quæ majoris plerumque ambitus sunt, colorem flavescentem, aut fusco-rubescentem, aut lividum, immo fusco-nigricantem obtinent, et plus minusve ulcerosæ ac putredinosæ deprehenduntur; hinc longe vehementiorem quoque ardoris ac morsicationis sensum excitant, ac sæpe sæpius ad asperam arteriam, oesophagum, ventriculum et intestina, (quod escharæ inprimis seu crustæ copiosissimæ, cum fæcibus alvinis interdum exclusæ, probant), nunc sensim, nunc celerius, præsertim scorbuto ad altiorem pridem gradum promoto, descendunt, dictasque partes morsicatione sua atque ardore tantopere vexant, ut spirandi difficultas, deglutitio difficilis, nausea, prostratio adpetitus, anxietates præcordiales, tormina ventris, aliaque symptomata molesta oriantur. Conf. *Commerc. lit. Norimb. ann.* 1737. *p.* 361. *seq.*, itemque THEOPH. BONETI *Med. septentr. P. II. Libr. I. Sect.* 2. *cap.* 5. *p.* 337.

a) Ominosus ac plane singularis hic crepitus, qui

cruribus et ſubinde etiam brachiis, contracturæ rigidiſſimæ, extenſionem motumque articuli affecti magis minusve impedientes, et duro ſemper ac quaſi ſcirrhoſo tumore ſtipatæ. Cutis partium tumidarum ubivis cœrulea ſugillatione fœdatur, et interſperſis inſimul tuberculis puſtulisve miliaribus obſita conſpicitur. Nunquam hi tumores, qui in muſculis pariter, præſertim buccarum ac crurum, naſcuntur, in ſuppurationem abeunt, ſed magis paullatim magisque, niſi inviſibili interdum reſolutione inteſtina tollantur, indureſcunt, et tunc ad mortem usque, ſi ſuſcepta ſcilicet

qui ſub corporis ac partium motu in articulationibus percipitur, et rariſſime vel rectius nunquam, ſi fortior exiſtat, medelam admittit, in ſcorbuto graviori a ſejunctis epiphyſibus oritur, quæ, ab acerrimo humore eroſæ, ab oſſium ſummitatibus penitus ſeparantur, adeoque ſub motu articulationum cum ſtrepitu colliduntur; quemadmodum hoc anno 1699. Lutetiæ Pariſiorum, cum peſſima ibidem ſcorbuti ſpecies, peſtilentiæ propemodum inſtar, ſtragem ederet, iteratæ cadaverum ſectiones, a *Dno.* POUPARTIO in Noſocomiis ſuſceptæ, clare docuerunt. Vitium hoc tunc temporis non tantum articulationes artuum, ſed ipſum quoque ſternum occupabat, et ſub reſpiratione proinde cartilagines coſtarum prorſus ſejunctæ debilem pariter ſtrepitum excitabant. Vid. *Memoir. de l' Acad. Royal. des Sciences anno* 1699.

cet ſcorbuti curatio fauſto deſtituatur ſucceſſu, perdurant.

§. IV.

Contracturis memoratis atque tumoribus dolores porro, maculæ et ulcera junguntur. Dolores, arthritica, rheumatica, venerea *a)* tormina æmulantes, nunc mitiores, gravativi, tenſivi, vermiculares ſunt, nunc atrociſſimi pungentes, lancinantes, ardentes, oſtocopi, ſuamque ſævitiem non in brachiis ſolum ac genubus contractis ac tumidis exercent, ſed alias quoque articulationes, aliasque partes, nucham v. g., ſpinam dorſi, lumbos, coxendicem, femora, malleolos, plantas pedum, manus, ac digitorum extrema, immo ventriculum et inteſtina invadunt, ac torquent. Maculæ latæ, quæ paſſim in cute generantur, et in collo, pectore, et muſculoſis brachiorum, femorum, ac tibiarum partibus frequentius in conſpectum prodeunt, colorem ſublividum, cœruleo-nigrican-

a) Magna dolorum, pluriumque ſymptomatum ſcorbuticorum et venereorum analogia gravibus haud raro erroribus practicis anſam præbet; quare multum omnino intereſt, ut quisque ſibi differentiæ criteria, quæ minime deſunt, quæque B. GEORG. ERNEST. STAHLIUS in *Diſſertatione de Scorbuti et venereæ luis diverſis ſignis et medicinis* fuſius expoſuit, nota reddat.

cantem, purpureum, aut ſaltim rubrum dilutiorem obtinent. Hæ poſtremæ, quæ valde utplurimum pruriginoſæ ſunt, et identidem evaneſcunt ac redeunt, ſerum tenue et acre transſudando emittunt, et, malo ingraveſcente, ſæpe ſæpius in ulcera fœdiſſima, carnem circumjectam ſenſim, et interdum ſatis cito depaſcentia, curatu difficillima, degenerant. Subinde etiam partes brachiorum ac crurum carnoſæ gravi eryſipelate ſubito corripiuntur, nec raro pariter fit, ut inflammationi huic peſſima exulceratio ſuccedat.

§. V.

Ingruente tandem *tertio* ac ſummo ſcorbuti *gradu*, genuum vacillatio *a)*, et allegatorum ſymptomatum quamplurima adhuc majora incrementa capiunt,

 gin-

a) Inſignior genuum vacillatio, cum greſſu titubante, ægris, graviori pridem ſcorbuto laborantibus, admodum familiaris eſt, et unice a deſtructo ligamentorum robore et elatere dependet. Obſervante enim antea laudato POVPARTIO, apud multos, quondam epidemica lue ſcorbutica Lutetiæ extinctos, in articulatione genuum, loco temperatæ ac mucido-oleoſæ ſynoviæ, liquor tenuis, ſubviridis, acerrimus, ſtagnabat, ligamenta erant, eroſa ac corroſa, et oſſa, alias contigua, longe ab invicem diſtabant. Vid. *Memoir. de l' Acad. Royal. des Sciences l. c.*

gingivæ putridæ non minus, quam buccæ mirifice prorſus intumeſcunt, ac gangrænoſæ evadunt, maxillæ carie corrumpuntur, in palato, faucibus, et ipſa lingva ulcera cacoethica generantur, ſitis oritur intenſior, adpetitus penitus dejicitur, et hydrops varius, aut phthiſis pulmonalis, aut hujus loco tanta dyſpnœa ſicca ſupervenit, ut patientes, quemadmodum hoc I. G. HENRICVS KRAMERVS ſæpiſſime obſervavit *a*), ſub motu leniſſimo in animi deliquia incidant, et ſubito nonnunquam inter eundum ſuffocentur. Depravationes partium internarum, quod addendum cenſeo, depravationibus partium externarum valde utplurimum reſpondent: In extinctis enim, poſteaque diſſectis glandulæ meſeraicæ, pancreas, hepar, lien, aliaque viſcera graviſſime obſtructa, tumida, ſcirrhoſa, et exulcerata reperiuntur, immo pulmones ita quandoque cum pericardio, pleura, et diaphragmate concreti cernuntur, ut reſpirationi amplius inſervire, motumque neceſſarium ſubire nequeant *b*).

§. VI.

Adductis ſymptomatibus, quæ primaria ac vera ſcorbuti ejusdemque vehementiæ diſcrepantis ſigna præ-

a) Vid. *Ejusd. Diſſ. epiſtolar.*, ut et *Commerc. litt. Norimb. ann.* 1738. *p.* 116.

b) Vid. *Memoir. de l' Acad. Royal. des Sciences l. c.*

præbent, plura molestissima et ominosa pathemata, minus tamen, quam præcedentia, in hoc morbo diagnostica, addi merentur, largissimi nempe, tandemque penitus colliquativi, sudores nocturni, paralyses, stupores, tremores, et convulsiones partium, melancholia, somnolentia constans, aut pertinaces ac diuturnæ vigiliæ, cephalalgia immanis cum gravi scotomia, susurrus et tinnitus aurium, odontalgia, creberrima sputatio, constrictio gulæ cum deglutitionis difficultate, tussis inanis, hæmoptysis, exorbitantes narium hæmorrhagiæ, tremor et palpitatio cordis, conangustationes pectoris, dolores acutissimi in lateribus, sterno, et maxime circa cartilaginem ensiformen, cardialgia, nausea, vomitus, rugitus, frequentes ructus acidi, amari, nidorosi, inflationes hypochondriorum, murmura ventris, colica nunc mitior, ac diuturna, nunc atrocissima convulsiva, dysenteria, diarrhœa fere perpetua, aut hujus loco adstrictio alvi summe refractaria, cum tanta interdum strictura spasmodica, ut anus quasi introrsum trahatur, hæmorrhoides cæcæ valde torminosæ, et hujus commatis sexcenta alia. Notari tamen debet, nunquam hæc ipsa apud unum idemque subjectum conjunctim aut constanter obvia reperiri, sed hæc istos, alia rursus alios ægros scorbuticos longiori aut breviori tortura affIicere.

§. VII.

Præter magnam partium ſolidarum atoniam, ut nunc ad ætiologiam progrediar, univerſalis atque ingens tam ſangvinis, quam lymphæ depravatio in hoc morbo obſervatur, et tanta inprimis eorum muciditas initio adeſt, ut vaſcula minora libere amplius ſubire ac permeare neſciant, ſed hinc inde ſubſiſtere, et refractarias in viſceribus, organis ſe-et excretoriis, cæterisque partibus corporis quamplurimis obſtructiones, unde uberrimus poſtmodum dolorum, tumorum ſpaſmorum, inflammationum, macularum etc. proventus explicari poteſt, producere cogantur. Copioſiſſimus ac tenaciſſimus hic mucus in principio multis quidem recrementis acribus ſalinis, ſalſæ, urinoſæ, et ſubinde quoque acidæ naturæ refertus eſt, nondum tamen manifeſte putridus reperitur; malo autem creſcente, et ad ſecundum ac tertium gradum provecto, inſignem ſub ſtaſi ſua diuturna corruptionem putredinoſam contrahit, ſalia mixta indiſcriminatim alcaleſcere, acerrimamque indolem aſſumere incipiunt, et tota igitur maſſa mucida ſenſim in cauſticum liquamen reſolvitur.

§. VIII.

Ad dicta probanda multa quidem argumenta, ex præmiſſa morbi hiſtoria et aliunde depromta, facillime

lime adducere poſſem; verum enim vero, ne circa corroborandam rem claram juſto prolixior ſim, ulcera duntaxat, ſangvinem, vena emiſſum, et urinam, quæ luculentiſſima, tam putredinis, quam muciditatis et acrimoniæ documenta ſuppeditant, dubitantibus conſideranda proponam. Ulcera enim ſemper cacoethica ſunt, ac ſæpe fœtidiſſima: Sangvis, vena extractus, ſero deſtituitur, ac viſcida plerumque, et plane nonnunquam lardiformi, cruſta obducitur, immo tenaciſſimo muco ſubinde tantopere ſcatet, ut majori propemodum jure pituita ſubflavo-albicans, quam cruor rubicundus, vocari mereatur; et urina denique, cujus color variat, ac modo, ut ſupra pridem retuli, ad pallide aut ſaturate rubrum, modo ad rubro-fuſcum, aut ſubfuſco-nigricantem accedit, nunc ſedimentum copioſum tartareo mucidum, nunc ſplendens rutilansque ſabulum, matulæ parietibus ob eminentem acredinem ſuam pertinaciſſime adhæreſcens, deponit.

§. IX.

Veterum medicorum plerique, et multi pariter neotericorum ſcorbutum in *frigidum* ac *calidum* diſtinguunt, et priorem, qui homines, loca maritima, paluſtria, uliginoſa, ſimulque frigida, incolentes, ſæpius corripere creditur, dyſcraſiæ humorum mucido acidæ, poſte-

posteriorem vero, in tractibus humidis calidioribus frequentiorem, dyscrasiæ mucido-alcalicæ natales suos maxime debere, statuunt. Receptissimam hanc distinctionem ego penitus quidem rejicere nolo, eandem tamen, quum differentem solummodo cacochymiæ gradum concernat, non adeo necessariam esse, arbitror. Nam scorbutus frigidus nihil sane aliud est, nisi scorbutus recentior ac mitior, in quo humores, sicuti dudum in antecedentibus dictum fuit, sola tantum, eaque ingenti, muciditate salso-urinosa (rarius salso-acida) laborant, et a sensibili putredinis labe adhuc immunes inveniuntur; calidus vero appellandus erit, quamprimum manifesta humorum, præsertim subsistentium, corruptio putredinosa supervenit, et salinæ quisquiliæ in universa succorum massa acerrimam naturam alcalico-urinosam nanciscuntur, adeoque complicata febricula lenta erratica, h. e., increscens per vices atque decrescens, itemque phlogoses et inflammationes notabilia augmenta capiunt. Certo cæteroquin certius est, scorbutum frigidum sive salino mucosum in regionibus maritimis atque palustribus calidioribus, nec minus apud nautas, longiora itinera in Indiam suscipientes, celerrime in mucido-putridum seu calidum transire, immo hunc posteriorem persæpe sub diuturna aeris constitutione humida et calida

lida protinus, nec antea obſervato priori, diſpoſitos adoriri, quum mucus, tubulis tenaciſſime inhærens, præſentibus indicatis ſimilibusque circumſtantiis, intra tempus breviſſimum, in putrilaginem degenerare ſoleat.

§. X.

Inducendæ prædictæ partium ſolidarum atoniæ, ſenſimque ingenerandæ acri, mucidæ ac putridæ cacochymiæ multa quidem, ad ſex rerum nonnaturalium ac præternaturalium claſſes ſpectantia, favent, præ reliquis nihilominus aer humidus, nebuloſus, ſimulque frigidus nimium, aut nimium calidus, vel corporum quoque putreſcentium exhalationibus valde inquinatus, nec minus eſculenta, concoctu difficilia, nimis ſalſa, muriatica, rancida, ac putrida *a)* defectus potus

a) In regionibus quibusdam borealibus, Samojitia v. g., Siberia maritima, Inſulis Feroenſibus etc., ubi ſcorbutus valde graſſatur, ulcerumque foeditate cancrum ac lepram æmulatur, poſt intemperiem aeris humidam frigidamque, quæ, tranſpirationis cutaneæ libertatem ſufflaminando, variorum recrementorum adcumulationi admodum famulatur, alimenta corrupta locum primarium inter cauſas procatarcticas occupant. Incolæ enim, teſte BARTHOLINO in *Actis Haffn. ann.* 1671. *et* 1672. *Obſ.* 49., victu delectantur ſemiputrido, et ſua inprimis juſcu-

tus sufficientis, vita sedentaria, mœror, tristitia, curæ, studia profundiora diu protracta, plus minusve impedita exhalatio cutanea, imminuta aut penitus suppressa excretio sangvinis menstrui et hæmorrhoidalis, hujusque farinæ complura alia in censum caussarum procatarcticarum veniunt: Nec prætermittendæ etiam sunt sinistre tractatæ febres intermittentes, præsertim epidemicæ et quartanæ autumnales, itemque diarrhœæ criticæ, stypticorum usu præmature cohibitæ; quippe quæ rebelles utplurimum viscerum obstructiones relinquunt, et propter hanc causam, et vi retentas

jusscula pingvedine animalium sapida reddunt, quam ita præparant: Recentem ex animalibus mactatis circumvolutam reponunt, donec nonnihil putrescat, deinde in frustula dissectam, parum liquescere sinunt, et in massam 36. librarum compingunt, quam in terram paludosam defodiunt, et quo diutius ibidem servatur, ad usus melior evadit. Antiqua si secetur, odorem casei vetusti refert. Quo quis ditior, plus hujus adipis servat, quæ primæ divitiæ fuerunt olim incolarum. Pauperiores, quibus adipis copia deest, defectu ovium, lardum balænarum substituunt, quod, e ventriculo balænæ exsectum, ad focum suspendunt, donec sensim ignis beneficio putrescat et liquescat. Piscibus recentibus raro vescuntur, sed siccis et semiputridis, Capita piscium et ovium exponunt angulis ædium, donec putrescant, quibus postea vesci gaudent. etc.

tas copiosas impuritates mucido-acres, coruptelæ humorum scorbuticæ, nisi semper prima, latiora tamen, fundamina ponunt.

§. XI.

Pro durationis ac vehementiæ discrepantia prognosis in hoc morbo admodum variat, idemque nunc facilius, nunc difficilius tollitur, nunc curationem, summo scilicet gradu præsente, penitus respuit. Facilius nimirum curatur, quando nondum ultra limites primi gradus progressum fecit, et ægri quoque, in vegeta adhuc ætate constituti, congruum diætæ regimen exacte observant: Difficilius ex adverso, quin difficillime, profligatur, si pridem ad secundum gradum exaltatus radices altiores egerit, aut patientes, præsertim jam seniores, præscriptas diætæ regulas spernant, suoque genio libere indulgeant. Quoties eventum sortitur salutarem, blanda utplurimum diarrhoea, vel fluxu hæmorrhoidali, aut menstruo, vel diuresi, vel copiosa exanthematum purpuratorum eruptione, vel etiam, licet paullo rarius, diaphoresi critica solvitur paullatim, aut tamen minuitur *a)*; irrita autem

a) Nonnulli qui Plicæ Polonicæ genesin, non obstante aliorum dissensu ac seria contradictione, a latente scorbuto deducunt, materiæ peccantis evacuationem in-

cunque medela, in phthisin, uti supra §. 5. dudum indicatum fuit, aut hydropem lentiori progressu degenerat, vel, apoplexia superveniente, aut syncope graviss-

terdum quoque per capillos fieri arbitrantur. Nolo sententiam hanc in præsenti ad examen rigorosum vocare; fateri tamen cogor, hunc morbum, antequam horridum hoc germen in capite extruditur, multa, quoad symptomata, cum scorbuto communia habere. Nam sub prima hujus mali invasione torpores atque dolores artuum, manuum, digitorum, ac pedum oriuntur, qui, occiput, cervicem, scapulas, ac spinam dorsi occupantes, vehementiores evadunt, dictasque partes, per integrum plerumque spatium semestre, nunc majori, nunc minori, cruciatu afficiunt. Adest præterea febricula continua, quasi lentescens, quæ quotidie circa vesperam exacerbatur, nec unquam penitus ante plicæ genesin cessat. Doloribus artuum etc. apud multos multasque patientes tumores in locis variis, curatu difficillimi, itemque contorsiones artuum, spasmi tendinum, contracturæ, ulcera, extraordinaria ungvium in digitis manuum ac pedum crassities, incurvatio, atque scabrities, cum colore flavo ac livido, nec minus exostoses, cum insolita ossium fragilitate, et subinde etiam gibbositas spinæ dorsalis vel statim junguntur, vel sæpius succedunt. Apud alios furfures copiosi in capitis parte capillata nascuntur, et apud alios tumores glandularum strumosi ac scrophulosi generantur, aut varia oculorum vitia, quia ipsa haud raro amavrosis superveniunt.

vissima, aut suffocatione, patientes subito extinguit: „Maxime, I. ALLEN *scribit* a), observatu dignum est „prognosticon *Sennerti* de scorbuto; respirationis (in„quit) difficultas et pectoris angustia periculosum est „malum, ob quam si medicus et adstantes suum offi„cium non faciant, sæpe ægri *Syncope* præter exspecta„tionem intereunt; sin vero fortior natura morbum „diutius tolerare possit, plerumque in *Hydropem* inci„dunt, præcipue ii, qui purgantibus fortioribus subin„de uti solent. &c. &c.

§. XII.

Curatio hujus affectus duabus indicationibus generalibus, quarum altera humorum emendationem ac depurationem, altera roboris amissi restitutionem concernit, maxime nititur. Medicamenta igitur, ad obtinendam primam indicationem necessaria, partim *evacuantia* sunt, partim *alterantia*. Inter priora tum *lenia laxantia* et *emetica*, ex pulpa tamarindorum, manna, rhabarbaro, foliis sennæ, tartaro solubili, cremore tartari, sale amaro Ebshamensi ac Sedlizensi, radice ipecacoanhæ etc. paranda, ac sæpius repetenda, tum *diuretica* ac *blanda diaphoretica*, quæ specifica insimul al-

a) *In Synopsi Medicinæ practicæ Cap. IX. Art.* 44. *p. m.* 322.

terandi virtute pollent, locum occupant; ad posteriora autem varia, indole non minus, quam operatione distincta, *acria* nimirum, vulgo *antiscorbutica* dicta, ut et *amara*, *balsamica*, et *aromatica*, v. g. rad. ari, pimpinellæ albæ, raphani, armoraciæ, scillæ, iridis Florentinæ, aristolochiæ longæ et rotundæ, gentianæ rubræ, trifolii fibrini, angelicæ, herba cochleariæ, nasturtii hortensis et aquatici, folia, flores et fructus cardamindi, herba marrubii albi, scordii, trifolii fibrini, hederæ terrestris, flores arnicæ, summitates tenellæ pini et abietis, cortex cascarillæ, Winteranus verus, canella alba, lignum sassafras, guajacum, juniperi, sem. sinapi, cochleariæ, baccæ juniperi, lauri, gummi ammoniacum et similia, sub diversa tamen forma, quam textura et usus, materiæ medicæ gnaris jam notissimus, determinabunt, usurpata, nec minus ex acidulo-balsamicorum classe aqua picis liquidæ *a)* referuntur, immo, iisdem salina pariter alcalia, salsa, sulphurea, sulphureo-alcalia et mercurialia, v. g. tinctura tartari, metallorum, antimonii acris et tartarisata, ess. fuliginis CLAVDERI, aqua calcis vivæ *b)*, sulphur antimonii aura-

a) Conf. GEORG. BENCKELEY Nachricht von Theerwasser.

b) In Hollandia aqua hæc, teste BVRLETO, non tantum in cachexia, chlorosi, obstructione viscerum et

auratum, morſuli reſtaurantes KVNCKELII, mercurius dulcis *a*), flores ſalis ammoniaci ſimplices, aliaque ſalia media, itemque aquæ ſoteriæ minerales Spadanæ, Schwalbacenſes, Egranæ, Pyrmontanæ etc., quæ egregium perſæpe validiſſimumque auxilium attulerunt, addi merentur.

§. XIII.

Medicamenta hactenus recenſita, quod confeſtim monendum arbitror, in ſic dicto quidem ſcorbuto frigido, ubi humores, a putredinoſa corruptione ad-

hydrope, ſed etiam in ſcorbuto ſpecifica creditur, præſertim, ſi cum tinctura antimonii aut metallorum ea proportione miſceatur, ut menſura una aquæ duas vel tres tincturæ uncias recipiat. Utiliſſime etiam cum dulci animantium lacte, quod æque, ac emulſiones fructuum ac ſeminum lacteſcentium, in ſcorbuto recentiori præſtantiſſimum eſt, combinatur. Mixtura prior, quod addo, quotidie ad uncias ſex, poſterior autem ad uncias decem, duodecim, immo ſedecim, hauritur.

a) Circa uſum mercurii dulcis in ſcorbuto practici diſſentiunt, eumque alii plane nocivum judicant, alii iſtum opem egregiam ferre contendunt. Quod me attinet, nec horum, nec illorum ſententiam ſimpliciter adprobare aut damnare audeo, ſed utrique, ſub certa tamen conditione, veri quidquam ineſſe arbitror. Pro meo enim judicio in ſcorbuto frigido mucoſo, in quo nullæ adhuc

adhuc immunes, ingenti duntaxat muciditate atque lentore laborant, valde proficua reperiuntur, in calido autem ſive putrido promiſcue adhiberi nequeunt. Hic ipſe enim nulla amplius acria potentiora, nulla aromatica calidiora, nulla denique emetica et cathartica completa patitur, ſed, præter *laxantia* et *temperata balſamica*, præcipue *antiputredinoſa* atque *refrigerantia acidula*, cujus cenſus ſunt ſerum lactis, ſuccus citri, ac limoniorum, aqua et ſacharo temperatus, infuſum acetoſæ et acetoſellæ recentis, cum ſero lactis paratum, ſpiritus ſalis rite dulcificatus, ſpiritus aceti, ſal acetoſellæ, cremor tartari etc., ad ſui curationem poſtulat.

§. XIV.

Muciditate ac ſpiſſitudine humorum aliquantulum emendata, de reſtituendo partium ſolidarum robore protinus cogitandum eſt. Atonia enim perſeverante, nulla unquam curatio radicalis ſperanda eſt, ſed humores nonnihil reſoluti, interjecto brevi tempore, ad priſtinum vitium rurſus relabuntur, ac ſenſim

viſcerum corruptiones adſunt, ob eminentem reſolvendi et irritandi virtutem conducit, in calido putredinoſo autem nocet, et, obſervatione teſte, exulcerationum incrementa promovet.

ſimſenſimque ipſius putredinis corruptela, funditus poſtmodum vix aut ne vix exſtirpanda, depravantur. Neceſſe itaque eſt, ut congruis alterantibus activa et adæquata *confortantia* addantur et interponantur: Activa, inquam et adæquata confortantia; nam, licet multa quidem a ſcriptoribus ad hunc finem obtinendum cum elogiis recenſeantur, valde tamen dolendum eſt, quod pauciſſimorum effectus, propter refractarium morbi genium, voto et exſpectationi reſpondeat. Pro meo judicio auſteriuſculo-amara et auſteriuſculo-balſamica, tum nativa, v. g. cortex Peruvianus, grana chermes, radix caryophyllatæ etc., tum mixtionis beneficio parata, v. g. martialia, terra Iaponica, rad. tormentillæ, biſtortæ, cortices granatorum, aliaque auſtera potentiora, amaris atque balſamicis, vel ſubinde etiam acribus decenti quantitate nupta, præſtantiora ſunt, quum magis leni adſtrictione, quam commotione ſuam operationem abſolvunt.

§. XV.

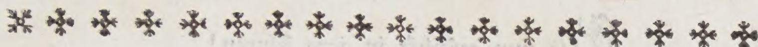
Curationi internæ, hactenus breviſſime deſcriptæ, externorum quoque medicaminum applicatione, et exactiſſimo inprimis regimine diætetico ſubveniendum eſt. Remedia externa pro urgentium ſymptomatum varietate admodum quidem variant, potiora

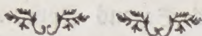
tamen, frequentius ſcilicet in uſum trahenda, cum iis, quæ vulgo diſcutiendi fine in tumoribus et inflammationibus eryſipelaceis, vel abſtergendi, purificandi ac conſolidandi fine in ulceribus ſordidis adhiberi ſolent, conveniunt. Regimen diæteticum majoris adhuc momenti eſt, quum diæta congrua in hoc morbo plus ſæpe, quam pharmacorum farrago, præſtet. Congrua autem in genere dicenda erit, quando ſingula, inter cauſſas procatarcticas nonnaturales relata, ſedulo ac quantum fieri poteſt, vitantur, et ea ex adverſo, ſive aeris emendationem, ſive alimenta, motum corporis animi tranquillitatem etc. ſpectes, eliguntur, quæ indicationibus curativis conformia ſunt, aut vario tamen modo ſalutarem medicaminum effectum promovent.

T A N T V M.



Dich





Dich reizte, Freund! von muntrer Jugend,
Der Weißheit Adel und die Tugend
Den ernsten Sinn zur Wissenschaft.
Sie zeigte göttlich ihre Schöne,
Und zog Dich unter ihre Söhne.
Du fühltest ihrer Schönheit Kraft.

So steigst Du, Freund! in heitre Sphären,
Wo durch geschickter Aerzte Lehren,
Dein mutger Fleiß noch itzo steigt.
Hier hast Du Dir den Palm ergeizet,
Der uns gerecht, Dich würdig reizet,
Und uns den edlen Vorzug zeigt.

Steig nun auf iene Ehrenstufen,
Dazu Dich Fleiß und Mühe schufen,
Wo Dich Hygea freudig küßt.
Sie weiht Dir, ihrem seltnem Sohne,
Mit froher Hand die Lorbeerkrone,
Die das Verdienst des Wissens ist.

Geh nun geschickt in iene Fluren!
Verew'ge da des Segens Spuren
Von Deiner edlen Wissenschaft!
Die Krankheit wünschet schon Dein Wissen,
Und Schwachheit fühlet schon Dein Grüssen.
Geh, sey ein Schöpfer neuer Kraft.

Johann August Milling,
d. G. G. B. aus Cöthen im Anhältischen.



